

Дяченко Марія

<https://orcid.org/0000-0001-7250-1371>
ResearcherID ACE-4802-2022

Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та управління закладом освіти
Класичного приватного університету
(Запоріжжя, Україна) E-mail: m.d.dyachenko@gmail.com

МОДЕЛЮВАННЯ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ МЕДІАКУЛЬТУРИ ВИКЛАДАЧА: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті здійснено ретроспективний аналіз становлення та розвитку медіакультури викладача вищої школи, висвітлено особливості моделювання стратегій розвитку медіакультури з позицій історико-педагогічного підходу до вивчення зазначеного феномену.

Мета статті – висвітлити особливості моделювання стратегій розвитку медіакультури викладача вищої школи з позицій історико-педагогічного підходу, виокремити ключові етапи еволюції цього процесу, окреслити трансформацію ролі викладача в процесі формування медіакультури здобувачів вищої освіти.

Методологія. Методологію дослідження складають основні положення наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених, в яких висвітлюються проблеми медіаосвіти й особливості стратегій розвитку медіакультури викладачів. Використано методи аналізу історико-педагогічних джерел, порівняння, систематизації, узагальнення.

Наукова новизна. Визначено етапи еволюції стратегії розвитку медіакультури викладача – від текстоцентричної моделі до сучасного цифрового середовища, схарактеризовано специфіку сучасних підходів до розвитку медіакультури майбутніх фахівців, окреслено трансформацію ролі викладача в процесі формування медіакультури здобувачів вищої освіти під час професійної підготовки.

Висновки. В процесі переходу від «захисної» парадигми медіаосвіти до інтеграційної медіакультура постає як фундаментальна характеристика професійної ідентичності науково-педагогічного працівника. Використання штучного інтелекту в ЗВО переводить медіакультуру викладача на новий рівень алгоритмічної грамотності, викладач більше не просто користувач технологій, він стає куратором взаємодії між людським інтелектом та алгоритмом. Медіакультура виступає змістовим ядром медіаосвіти, яка забезпечує інструментарій (знання та навички) тоді, як медіакультура визначає якість їхнього застосування в соціальному та професійному контекстах. Підґрунтям сучасної стратегії розвитку медіакультури є перехід від хаотичного засвоєння навичок до системної моделі розвитку медіакультури сучасного викладача, в якій виокремлюються три основні вектори: когнітивний, аксіологічний та діяльнісний.

Ключові слова: викладач, інформаційне суспільство, історико-педагогічний дискурс, медіакультура, медіаосвіта, розвиток, формування.

Постановка проблеми. В демократичному соціумі роль медіа є визначальною для розбудови його морально-етичного фундаменту, оскільки, впливаючи на формування духовності та світогляду, вони перетворюються на дієвий механізм програмування суспільних цінностей та поведінкових стандартів. Державні механізми стратегічного розвитку медіакультури викладачів закладів вищої освіти залишаються несформованими остаточно, а забезпечення цього вектору професійного зростання педагогів покладається переважно на автономні зусилля університетів, що впроваджують спеціалізовані програми професійної підготовки самостійно. Наразі ще доводиться констатувати відсутність єдиної державної стратегії розвитку медіакультури для науково-педагогічних працівників.

Оскільки сучасний медіапростір перестав бути суто інформаційним полем, перетворившись на арену геополітичного протистояння та ключовий елемент державної безпеки, постала потреба в радикальному оновленні підходів до розвитку медіаграмотності суспільства третього тисячоліття. У центрі цього процесу – особистість медіакультурного викладача, до кваліфікації якого висувуються сучасні вимоги, зокрема він має володіти не лише цифровими навичками, а й глибоким розумінням механізмів інформаційної війни, виступаючи для здобувачів вищої освіти гарантом світоглядної стійкості та провідником у складному медійному середовищі. В таких умовах викладач стає інтелектуальним

фільтром, який не лише допомагає студентам орієнтуватися в океані даних, а й формує у них імунітет до інформаційних операцій, що безпосередньо корелює з рівнем загальнонаціональної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним з базових джерел, де ґрунтовно досліджено стратегічні аспекти медіакультури саме в педагогіці вищої школи, є праці дослідниці медіадидактики в Україні Г. Онкович [7], в яких науковиця визначає медіакультуру не лише як уміння технічно оперувати інформаційними потоками, а як здатність до медіаосвітньої самопідготовки, підкреслюючи, що у вищій школі медіакультура стає складником професійної компетентності, де медіатекст виступає об'єктом критичного осмислення та інструментом професійного зростання. Вчена зазначає, що стратегія розвитку медіакультури викладача має ґрунтуватися на принципі суб'єкт-суб'єктної взаємодії, адже педагог вищої школи сьогодні переходить від ролі транслятора знань до ролі медіа-навігатора та медіа-критика, завданням якого є виховання у здобувачів імунітету до деструктивних медіавпливів шляхом власного прикладу високої медіа – та інформаційної культури [6].

Дослідженню медіакультури присвятила свої праці й О. Коновалова [2], яка детально досліджує структуру медіакультури, визначає її стратегічні аспекти як інструмент гармонізації взаємин людини та сучасного інформаційного суспільства, зауважуючи, що медіакультура постає як особливий тип культури інформаційного суспільства, що опосередковує зв'язок людини з миром і соціумом. Дослідниця акцентує на тому, що стратегія розвитку медіаосвіти полягає в переході від людини, яка споживає до людини, яка творить, де головним критерієм є вибіркова активність особистості щодо медіавпливів.

Науковець Г. Назаренко [5] тлумачить медіакультуру викладача вищої школи таким чином: це – складне інтегративне утворення, що передбачає не лише технологічну грамотність, а й здатність створювати авторські медіаосвітні ресурси, які забезпечують діалогічність навчального процесу. При цьому дослідник наголошує на тому, що стратегічним орієнтиром у професійному розвитку педагога є опанування технологій так званого відкритого навчання.

У численних працях українських учених О. Волошенюк, В. Іванова, В. Різуна досліджується феномен медіаграмотності, медіакомпетентності, медіакультури, де, зокрема, підкреслюється, що медіакультура є, передусім, способом життя людини в інформаційному суспільстві, здатністю критично мислити, протистояти маніпуляціям та використовувати медіатехнології для власного розвитку та суспільного блага [1], частиною базових прав кожного громадянина в кожній країні світу на свободу висловлювання та на доступ до інформації, інструмент розбудови й дотримання демократії [4].

Дослідниця Н. Приходькіна [8], наголошуючи на актуальності медіаграмотності, медіапрактики й медіаосвіти в цілому, звертає увагу на вплив медіакультури на суспільну комунікацію загалом.

Як стверджує британський засновник сучасної теорії медіаграмотності Л. Мастерман, медіаосвіта – це не мета сама по собі, а засіб формування критичної автономії. Головним її результатом має стати висока медіакультура, що дає змогу особистості розуміти способи, за допомогою яких медіа репрезентують (а не просто відображають) реальність та ідеологічні наслідки цих репрезентацій [11].

Американський теоретик медіакультури Дж. Поттер окреслює характеристики медіакультури через рівні медіаграмотності, акцентуючи на тому, що без медіаосвіти людина залишається заручником медіакультури замість того, щоб бути її свідомим учасником. Дослідник підкреслює, що медіаграмотність – це набір перспектив, які ми активно використовуємо, щоб відкрити себе для інтерпретації сенсу повідомлень, з якими стикаємося. На думку вченого, розвинена медіакультура особистості є результатом стратегічної медіаосвіти, що дозволяє індивіду контролювати програмування власного розуму медіа-індустрією [12].

Англійський професор медіаосвіти Д. Бекінгем підкреслює творчу сторону медіакультури в освіті, вважаючи, що медіаосвіта має на меті розвиток як критичного розуміння, так і творчих здібностей, а сучасна медіакультура вимагає від студента бути не лише грамотним читачем, а й компетентним автором, що підкреслює значення медіакультури як складника громадянської освіти в епоху цифрових технологій [10].

Численна кількість досліджень різних аспектів медіаосвіти, зокрема медіакультури, свідчить про потужний науковий інтерес до цієї проблеми, проте питання стратегій розвитку медіакультури в історико-педагогічному вимірі потребує додаткового висвітлення, чим і зумовлений вибір теми статті.

Мета статті – висвітлити особливості моделювання стратегій розвитку медіакультури викладача вищої школи з позицій історико-педагогічного підходу, виокремити ключові етапи еволюції цього процесу, окреслити трансформацію ролі викладача в процесі формування медіакультури здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. На нормативно-правовому рівні медіаосвіта розглядається як невід'ємний складник сучасного освітнього процесу, головною метою якого є розвиток медіакультури населення, що забезпечує адаптацію особистості до динамічного медіасередовища та навчає ефективно взаємодіяти з масовими комунікаціями в умовах стрімкого прогресу інформаційно-комунікаційних технологій [3]. Згідно з Концепцією впровадження медіаосвіти в Україні медіакультура – центральний елемент, навколо якого будується освітній процес, а головною метою медіаосвіти є формування медіакультури особистості в середовищі значущих для неї спільнот [там само].

У науковому дискурсі співвідношення медіаосвіти та медіакультури розглядається як взаємозв'язок процесу та результату, в контексті якого медіаосвіта є педагогічною системою, а медіакультура – якісним показником сформованості особистості, до якого ця система прагне.

На думку О. Коновалової [2], медіаосвіта виступає механізмом трансляції цінностей медіакультури і, якщо медіаосвіта – це шлях, то медіакультура – це стан освоєності цього шляху особистістю, що включає культуру передачі та культуру сприймання інформації.

Під «медіакультурою особистості» розуміють інтегровану здатність індивіда до свідомої саморегуляції в інформаційному середовищі та професійного аналізу медіаконтенту, це поняття охоплює розвиток медіакомпетентності, що забезпечує конструктивний діалог з мас-медіа та базується на принципах критичного аналізу інформації. Поєднуючи в собі цифрову самодисципліну та навички фахового декодування інформації, медіакультура виступає фундаментом медіакомпетентності, оскільки дає змогу не просто споживати новинний контент, а критично його оцінювати та ефективно взаємодіяти з сучасним інформаційним простором, є основою медіаграмотності, оскільки допомагає людині повноцінно адаптуватися до медіасередовища через призму критичного сприйняття будь-яких інформаційних повідомлень.

Медіакультура виступає змістовим ядром медіаосвіти, яка забезпечує інструментарій (знання та навички) тоді, як медіакультура визначає якість їхнього застосування в соціальному та професійному контекстах.

У Концепції впровадження медіаосвіти в Україні [3] задекларовано першочергове стратегічне завдання медіаосвіти – підготовка педагогічних кадрів, здатних до критичної інтерпретації медіаповідомлень, а також зазначено, що викладач має стати зразком медіагігієни, а це передбачає усвідомлений вибір джерел інформації та дотримання етичних норм у цифровому просторі.

Медіакультура є стратегічним пріоритетом освітньої політики України, важливість якого зумовлена багатофункціональністю, оскільки медіакультура зумовлює безпечну інтеграцію цифрових інструментів в освітній процес, стимулює професійне та особистісне зростання впродовж усього життя, формує практичні компетенції для вільного використання сучасних технологій у побуті та професійній діяльності.

Стратегія медіакультури – це цілеспрямована програма дій та сукупність методів, спрямованих на формування у суб'єктів (індивідів, соціальних груп або суспільства в цілому) здатності сприймати, аналізувати, оцінювати медіатексти, а також засвоювати культурний контекст медіаповідомлень й ефективно комунікувати в інформаційному середовищі.

У контексті розбудови державної політики та освітніх стандартів в Україні найбільш авторитетним джерелом є розроблена Національною академією педагогічних наук України Концепція впровадження медіаосвіти в Україні [3], що визначає стратегії розвитку медіакультури та її інтеграції в суспільне життя.

Філософією педагогіки вищої школи стратегія медіакультури розглядається не просто як набір технічних навичок, а як системний підхід до формування професійної компетентності майбутнього фахівця, оскільки вона передбачає перехід від пасивного споживання інформації до критичного аналізу та створення якісного професійного контенту.

Здобувачі вищої освіти схильні копіювати стратегії роботи з інформацією, які демонструє авторитетний педагог і, якщо викладач використовує сумнівні джерела або нехтує посиланнями, це деструктивно впливає на медіакультуру здобувачів.

На думку вчених (О. Волошенюк, В. Іванова, В. Різуна [1]), медіакультура педагога є фундаментом для формування критичного мислення студентів, вона проявляється у здатності викладача демонструвати методи деконструкції маніпулятивних повідомлень, розрізняти факти та судження, що є обов'язковою умовою формування інтелектуальної незалежності майбутнього фахівця».

Одним з найбільших завдань викладача медіаграмотності у вищій школі є формування у здобувачів ставлення до медіа як до інструменту соціальних змін, а не лише як до розваг.

У цьому сенсі медіакультура викладача вищої школи має аксіологічне спрямування, вона полягає у вихованні відповідальності за кожне поширене слово, у розумінні соціальних наслідків поширеної інформації, що є критичним для підготовки фахівців будь-якого профілю [2]

Стратегія медіакультури у вищій школі – це комплексна модель організації освітнього середовища, що базується на інтеграції медіаосвітніх технологій у навчальний процес з метою розвитку критичного мислення, медіаграмотності та комунікативної культури студентів, що забезпечує їхню здатність до ефективної професійної діяльності в умовах глобального інформаційного суспільства.

У нашому дослідженні стратегія розвитку медіакультури викладачів вищої школи – це державний або університетський план, що має визначати стандарти медіакомпетентності, створювати програми підготовки (наприклад, через спецкурси, вибіркові дисципліни, вебінари, тренінги тощо), забезпечувати ресурси (технічне оснащення, доступ до інформаційних баз).

В контексті історико-педагогічного дискурсу дослідження стратегій розвитку медіакультури можна виокремити кілька етапів:

– традиційний (до середини ХХ ст.) – культура слова та наочності – в цей період медіакомпетентність ще не виділялася як окрема категорія, вона була розчинена в загальнопедагогічній культурі

(ключова вимога – володіння риторикою та вміння працювати з друківаним текстом; як медіа-засоби використовувалися книги, настінні таблиці, географічні карти, класна дошка);

– викладач виступав в ролі живої енциклопедії, його завданням було точно передати інформацію з авторитетних паперових джерел;

– технологічний етап (60-ті – 80-ті рр. ХХ ст.) – ера техніцизму, що характеризувалася масовою появою технічних засобів навчання, технократичністю вимог до розвитку медіакультури педагога та здобувачів освіти (ключова вимога – технічна грамотність, тобто вміння експлуатувати пристрої, ТЗН під час використання їх на заняттях; медіа-засобами виступали магнітофони, кіноапарати, телевізійні системи, графопроектори); викладачу належала також роль оператора, що вимагала знання інструкцій з техніки безпеки та методики включення аудіовізуальних фрагментів у структуру лекції – в цей період ідбувалося формування так званої екранної культури;

– інформаційний етап (1990-ий – 2010-ий рр.) з основним акцентом на комп'ютеризацію, програмне забезпечення та дидактику освітнього процесу (характеризується появою персональних комп'ютерів, ключовою вимогою, що полягає в необхідності володіння ІКТ-компетентністю, використанням пакетів офісних програм, електронної пошти, перших систем управління навчанням (Moodle, Google Classroom), віртуальних аудиторій та університетів, цифрових офісів для тренінгів; викладач виступав у ролі користувача ПК, вимоги до професійної діяльності якого включали вміння створювати цифрові презентації, здійснювати пошук інформації в мережі та організовувати електронне листування зі студентами);

– сучасний етап (після 2020 рр. – поцей час), в процесі якого відбувається активна цифровізація та впроваджується мережева культура, при якому медіакомпетентність стає інтегративною особистісною характеристикою (ключовою вимогою до викладача ЗВО стає цифрова ідентичність та медіарезистентність, вміння користуватися сучасними медіа-засобами – хмарними сервісами, соціальними мережами, штучним інтелектом, VR/AR, мобільними додатками; викладач виконує роль дизайнера освітнього середовища»; вимогами, що висувуються до нього як носія медіакультури є володіння критичним мисленням, умінням розпізнавати фейки та маніпуляції, здатністю створювати власний якісний медіапродукт (відеолекції, подкасти), а також знанням правил кібербезпеки, навичками роботи в розподілених цифрових командах.

Еволюція вимог до медіакультури викладача демонструє перехід від зовнішнього володіння інструментами до внутрішньої культури життя в інформаційному просторі, адже сучасний викладач закладу вищої освіти – це вже не просто людина, яка вміє користуватися комп'ютером, а професіонал, який формує безпечне та ефективне медіасередовище для студентів.

У сучасних умовах мас-медіа перетворилися на провідний інститут соціалізації, який, окрім трансляції інформації, пропонує усталені патерни соціальної поведінки та комунікації. Медіаконтент, глибоко інтегруючись у когнітивну структуру особистості, відіграє роль світоглядного базису, визначає параметри громадянської ідентичності та виступає ключовим чинником безперервного саморозвитку індивіда.

Підґрунтям стратегії розвитку медіакультури наразі є перехід від хаотичного засвоєння навичок до системної моделі розвитку медіакультури сучасного викладача, в якій виокремлюються три основні вектори: когнітивний (передбачає знання медійного ландшафту, розуміння алгоритмів соцмереж та принципів роботи нейромереж); аксіологічний (охоплює етичну поведінку в мережі, академічну доброчесність у цифровому просторі, повагу до авторського права) та діяльнісний, що включає вміння створювати якісний освітній медіаконтент (відеолекції, інтерактивні навчальні курси тощо).

Глобальні трансформації та агресивні виклики сучасної інформаційної війни стали потужним стимулом для системного переосмислення освітніх парадигм в Україні, а повномасштабне вторгнення росії не лише загострило наявні проблеми, а й перетворило медіакультуру на стратегічний пріоритет національної безпеки, тому її розвиток як важливої професійної характеристики педагогів вищої школи набуває особливого значення, оскільки вони наразі є не лише ретрансляторами знань, а й гарантами інформаційної стійкості суспільства, а розвиток їхньої медіакомпетентності – своєрідний фундамент для формування ціннісних орієнтирів відповідального громадянина, здатного протистояти пропаганді та маніпуляціям. В умовах глобальної цифровізації та стрімкого розвитку штучного інтелекту медіакультура викладача вищої школи стає визначальним чинником якості сучасного освітнього процесу.

Роль медіакультури викладача є детермінуючою у процесі медіаосвіти студентів, оскільки викладач в сучасному ЗВО виступає живою моделлю, взірцем високого рівня критичного мислення та етичної поведінки в інформаційному просторі, тобто в педагогіці вищої школи роль викладача зміщується від контролю над знаннями до управління процесом їхнього пошуку та верифікації.

Як зауважує Г. Онкович, високий рівень медіакультури викладача дає йому змогу трансформувати освітній процес із монологічного викладання в діалогічне дослідження медіареальності, адже викладач стає фасилітатором, який допомагає студентам долати інформаційний шум і виокремлювати професійно значущі сенси [6].

Роль викладача у створенні інноваційного медіадидактичного середовища є фундаментальною, оскільки саме він виступає проєктувальником освітнього простору, в якому здобувачі навчаються взаємодіяти з інформацією, тобто педагог вищої школи моделює цілісну систему розвитку медіакультури студентів та професійного самовдосконалення для себе як викладача й науковця.

Викладач з високим рівнем медіакультури здатний інтегрувати медіа в освітній процес (вебінари, цифрові кейси тощо), постійно перебуваючи в перманентному науково-педагогічному пошуку, вміє створювати інноваційне медіадидактичне середовище, внаслідок чого розширюється його функціональна роль у процесі формування медіакультури здобувачів (табл. 1).

Таблиця 1

**Функціональна роль сучасного викладача вищої школи
в процесі формування медіакультури здобувачів**

Роль викладача	Сутність впливу на здобувачів	Результат для здобувачів
Експерт-аналітик	Фактчекінг – навчання способам перевірки достовірності медіаконтенту.	Сформована навичка верифікації інформації
Етичний орієнтир	Демонстрація медіакультури, академічної доброчесності, культури мережевого етикету.	Дотримання авторських прав та цифрова етика
Креативний модератор	Заохочення активності здобувачів, створення ними власного медіапродукту.	Перехід від пасивного споживача до креативного учасника освітнього процесу

Створення інноваційного медіадидактичного освітнього середовища розпочинається з відмови від лінійного викладу матеріалу, викладач інтегрує різні формати, зокрема інтерактивну інфографіку, відеокейс, тощо.

В умовах інноваційного освітнього середовища медіатекст є не додатком до лекції, а основним об'єктом аналізу та інструментом пізнання. На думку Г. Онкович, медіадидактика вищої школи передбачає створення такого контенту, який стимулює здобувача до самостійного пошуку смислів, а не простого запам'ятовування фактів [6]. Викладач навчає здобувачів ставити запитання нейромережам, перевіряти згенеровані дані й аналізувати алгоритмічні упередження, а це є проявом медіакультури в інноваційному середовищі. Адже створення інноваційного медіадидактичного середовища викладачем – стратегічний крок від навчання за допомогою медіа – до життя та саморозвитку в медіапросторі. Викладач у цьому процесі виступає гарантом того, що технології не поглинуть зміст освіти, а стануть інструментом його поглиблення (Н. Череповська [9]).

На сучасному етапі медіаосвіти у вищій школі можна виокремити такі стратегії розвитку медіакультури:

– етико-аксіологічна стратегія, в основі якої – моральні цінності як складник медіакультури сучасного викладача, який має не лише знати, як працює штучний інтелект, а й розуміти моральні межі його використання; використання штучного інтелекту в освітньому процесі вищої школи підносить медіакультуру викладача на новий рівень алгоритмічної грамотності, де педагог не користувачем технологій, а модератором взаємодії думок і поглядів людини з алгоритмами та кодами, оскільки викладач формує культуру прозорого використання ШІ, він навчає студентів декларувати використання нейромереж, а не приховувати його, адже медіакультурний педагог знає, що штучний інтелект може генерувати стереотипні або дискримінаційні відповіді, й навчає здобувачів розпізнавати ці алгоритмічні помилки;

– когнітивна стратегія (промпт-інжиніринг як метод дидактики) – здатність правильно формулювати запити стає новою формою медіаграмотності; викладач використовує ШІ для створення персоналізованих навчальних траєкторій, розглядаючи штучний інтелект опонента в дискусії, що дозволяє студентам тренуватися в аргументації, адже інтеграція ШІ в освітнє середовище вимагає від викладача переходу від контролю знань до контролю запитань, оскільки медіакультура в епоху штучного інтелекту – це вміння залишатися суб'єктом у діалозі з машиною;

– верифікаційна стратегія (медіакультура викладача проявляється в критичному ставленні до результатів роботи ШІ) – викладач створює в медіасередовищі вправи на перевірку вигаданих фактів нейромереж, це формує у студентів найвищий рівень скептицизму та критичного мислення; при цьому викладач виступає гарантом істини, навчаючи студентів тому, що штучний інтелект – це статистична модель, а не джерело знань.

Впровадження ШІ в медіадидактичне середовище робить медіакультуру викладача динамічною, вона більше не є набором знань, а стає здатністю до постійного перенавчання разом із технологіями, де головним залишається розвиток людського в людині – етики, творчості, критичного мислення та здатності до аналізу.

Висновки. Отже, пріоритетність розвитку медіакультури в межах освітньої стратегії України пояснюється низкою переваг, зокрема вона дає змогу ефективно та захищено впроваджувати цифрові ресурси в освітній процес, виступає рушієм кар'єрного поступу та саморозвитку для різних вікових груп, озброює громадян прикладними навичками роботи з інфокомунікаційними технологіями, необхідними для повсякденного життя.

Роль викладача в процесі медіаосвіти здобувачів є інтегральною, оскільки він виступає фільтром, що задає стандарти якості інформації й водночас виступає конструктором освітнього процесу, який буде безпечний та продуктивний цифровий простір навчання – сучасний викладач ЗВО стає гарантом формування медіакомпетентності як ключової якості майбутнього фахівця в процесі професійної освіти.

Підґрунтям сучасної стратегії розвитку медіакультури є перехід від хаотичного засвоєння навичок до системної моделі розвитку медіакультури сучасного викладача, в якій виокремлюються три основні вектори: когнітивний (передбачає знання медійного ландшафту, розуміння алгоритмів соцмереж та принципів роботи нейромереж); аксіологічний (охоплює етичну поведінку в мережі, академічну доброчесність у цифровому просторі, повагу до авторського права) та діяльнісний, що включає вміння створювати якісний освітній медіаконтент.

Перспективою дослідження може стати розкриття особливостей моделювання стратегій розвитку медіакультури викладача вищої школи з екстраполяцією на формування її у майбутніх учителів закладів загальної середньої освіти.

References

1. Іванов В. Ф., Іванова Т. В. Медіаосвіта та медіаграмотність: визначення термінів. *Інформаційне суспільство*. 2013. Вип. 18. С. 34–39.
Ivanov, V. F., Ivanova, T. V. (2013). Mediaosvita ta mediahramotnist: vyznachennia terminiv [Media education and media literacy: definitions of terms]. *Informatsiine suspilstvo – Information society*. Vyp. 18. P. 34–39. [in Ukrainian].
2. Коновалова О. В. Медіакультура: теорія і методологія : монографія. Київ : Кий, 2011. 300 с.
Konovalova, O. V. (2011). *Mediakultura: teoriia i metodolohiia* [Media culture: theory and methodology] : monohrafiia. Kyiv : Kyi. 300 p. [in Ukrainian].
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) : схвалено постановою Президії Національної академії педагогічних наук України від 21 квітня 2016 р., протокол № 1-7/6-150 / Нац. акад. пед. наук України. Київ : НАПН України, 2016. 16 с.
Kontseptsiia vprovadzhennia mediaosvity v Ukraini [Concept of implementation of media education in Ukraine] (nova redaktsiia) : skhvaleno postanovoiu Prezydii Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy vid 21 kvitnia 2016 r., protokol № 1-7/6-150 / Nats. akad. ped. nauk Ukrainy. Kyiv : NAPN Ukrainy, 2016. 16 p. [in Ukrainian].
4. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенко; за науковою редакцією В. В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.
Mediaosvita ta mediahramotnist [Media education and media literacy] : pidruchnyk / red.-upor. V. F. Ivanov, O. V. Volosheniuk; za naukovoiu redaktsiieiu V. V. Rizuna. Kyiv : Tsentr vilnoi presy, 2012. 352 p. [in Ukrainian].
5. Назаренко Г. І. Формування медіакультури викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти. *Педагогіка і психологія*. 2015. № 4(89). 59–65.
Nazarenko, H. I. (2015). Formuvannia mediakultury vykladachiv u systemi pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity [Formation of media culture of teachers in the system of postgraduate pedagogical education]. *Pedahohika i psykhologhiia – Pedagogy and psychology*. № 4(89). P. 59–65 [in Ukrainian].
6. Онкович Г. В. Медіадидактика вищої школи як напрям педагогічної науки. *Вища освіта України*. 2010. № 3. С. 22–29.
Onkovych H. V. Mediadyaktyka vyshchoi shkoly yak napriam pedahohichnoi nauky [Media didactics of higher education as a direction of pedagogical science]. *Vyshcha osvita Ukrainy – Higher education in Ukraine*. 2010. № 3. P. 22–29 [in Ukrainian].
7. Онкович Г. В. Медіаосвіта у вищій школі: сучасний стан і перспективи розвитку. *Вища освіта України*. 2013. № 1. С. 41–48.
Onkovych, H. V. (2013). Mediaosvita u vyshchii shkoli: suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku. *Vyshcha osvita Ukrainy – Higher education in Ukraine*. № 1. P. 41–48 [in Ukrainian].
8. Приходькіна Н. О. Медіаграмотність як ключова компетенція людини епохи медіа. *Особистість у просторі проблем XXI століття* : програма і матеріали науково-практичної конференції (7 лютого 2019 р., Київ, Україна). Київ : Дірект Лайн, 2019. С. 55–57. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/18097>.
Prykhodkina, N. O. (2019). Mediahramotnist yak kliuchova kompetentsiia liudyny epokhy media [Media literacy as a key competence of a person in the media era]. *Osobystist u prostori problem XXI stolittia – Personality in the space of problems of the 21st century* : prohrama i materialy naukovopraktychnoi konferentsii (7 liutoho 2019 r., Kyiv, Ukraina). Kyiv : Direkt Lain. S. 55–57 [in Ukrainian].
9. Череповська Н. І. Медіакультура вчителя та учня: психологічний аспект : метод. посіб. Київ : КНТ, 2017. 180 с.
Cherepovska, N. I. (2017). *Mediakultura vchytelia ta uchnia: psykhologichnyi aspekt* [Media culture of teacher and student: psychological aspect] : metod. posib. Kyiv : KNT. 180 p. [in Ukrainian].
10. Buckingham, D. (2003). *Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture*. Cambridge : Polity Press. 212 p.
11. Masterman, L. (1985). *Teaching the Media*. London : Comedia/Routledge. 352 p.
12. Potter, W. J. (2018). *Media Literacy* (9th ed.). Thousand Oaks, CA : SAGE Publications. 608 p.

Diachenko Mariia

<https://orcid.org/0000-0001-7250-1371>
ResearcherID ACE-4802-2022

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Pedagogy and Educational
Institution Management, Classical Private University
(Zaporizhzhia, Ukraine) E-mail: m.d.dyachenko@gmail.com

MODELING STRATEGIES FOR DEVELOPMENT OF TEACHER'S MEDIA CULTURE: HISTORICAL-PEDAGOGICAL ASPECT

The article provides a retrospective analysis of the formation and development of a higher school teacher's media culture, highlighting the features of modeling strategies for the development of media culture from the perspective of a historical and pedagogical approach to the study of this phenomenon.

The purpose of the article is to highlight the features of modeling strategies for developing media culture of a higher education teacher from the standpoint of a historical and pedagogical approach, to identify key stages of the evolution of this process, and to outline the transformation of the role of a teacher in the process of forming the media culture of higher education students.

Methodology. The research methodology is based on the main provisions of scientific works of domestic and foreign scientists, which highlight the problems of media education and the features of teachers' media culture development strategies. Methods of analysis of historical and pedagogical sources, comparison, systematization, and generalization were used.

Scientific novelty. The stages of evolution of the strategy for developing a teacher's media culture are identified – from a text-centric model to a modern digital environment, the specifics of modern approaches to developing the media culture of future specialists are characterized. The transformation of the role of the teacher in the process of forming the media culture of higher education students during professional training is outlined.

Conclusions. In the process of transition from the «protective» paradigm of media education to the integrative one, media culture appears as a fundamental characteristic of the professional identity of a scientific and pedagogical worker. The use of artificial intelligence in higher education takes the teacher's media culture to a new level of algorithmic literacy. The teacher is no longer just a user of technology, he becomes a curator of the interaction between human intelligence and the algorithm. Media culture acts as the content core of media education, which provides tools (knowledge and skills), while media culture determines the quality of their application in social and professional contexts. The basis of the modern strategy for the development of media culture is the transition from chaotic mastery of skills to a systemic model of the development of the media culture of a modern teacher, in which three main vectors are distinguished: cognitive, axiological, and activity.

Keywords: higher education teacher, information society, historical and pedagogical discourse, media culture, media education, development, formation.

Стаття надійшла до редакції 11.12.2025

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Тимошко Г.М.